પ્રવચન-૫ તા. ૨૫-૮-૨૫ સવાર

Episodes 202 - 204

Episode 202

<u>ભેદજ્ઞાનની ખુમારી</u>

<u>ભેદજ્ઞાનની પ્રક્રિયા</u>

* ભેદવિજ્ઞાનની પ્રક્રિયા - પ્રથમ બુદ્ધિપૂર્વક
  - હું જ્ઞાયકમાત્ર છું
  - ઉદયમાં - હર્ષ-શોક નહીં - વધ-ઘટ થઈ નથી
* ચાલતા પરિણમનમાં
  - પરપ્રવેશકભાવની સાવધાની
  - ઉદય / વિકારો વચ્ચે - જ્ઞાનસ્વરૂપ સદા નિર્લેપ
* ઉત્સાહથી - કાર્યે કાર્યે / પ્રસંગે પ્રસંગે
  - જ્ઞાયક ભાસે (પરોક્ષ)
  - જ્ઞાયક વેદાય (પ્રત્યક્ષ)
* આમ, જ્ઞાયકથી એકત્વ
  - જ્ઞાનને મુખ્ય કરવાથી
  - વિભાવના નિષેધપૂર્વક

---

* સર્વ સિદ્ધાંતનો સાર
  - ભેદજ્ઞાનનું પરિણમન
  - શાસ્ત્રશ્રવણ / વાંચનનું પ્રયોજન
* આ ન થયું તેનું
  - શાસ્ત્રજ્ઞાન બધું મિથ્યા
  - ક્રિયાઓ બધી મિથ્યા
* અખંડ / સહજ જાપ
  - ગોખવું નથી પડતું
  - ભિન્ન ધારા - સહજ વર્તે
* આત્માને વળગીને દશા થઈ
  - Eg. વીજળી - પર્વત - ટુકડા
  - રેણ દીધે એક ન થાય
* એવી દશા સહજપણે
  - પ્રયત્ન સ્વભાવસન્મુખ
  - ઉત્સાહથી ઉદ્યમ

<u>ધ્યેયની સિદ્ધિ</u>

<u>સાચું જ્ઞાન - સાચો પુરુષાર્થ</u>

* ધ્યેય સિદ્ધ કરવા - પ્રથમ સ્વદ્રવ્યનો નિર્ણય
  - સંયોગ / વિકારથી ભિન્ન
  - ચૈતન્યસ્વરૂપની પ્રીતિ - પ્રતીતિ
* Eg. સાકર કેટલી?
  - ગળપણ છે તેટલી - કચરો મેલ તે નહીં
  - ચૈતન્યતા - સંયોગ / વિકાર તે નહીં

---

* Eg. દીવાસળીના ટોપચામાં
  - ભડકો થવાનો સ્વભાવ / તાકાત છે
  - નિશ્ચય પછી ઘસતાં - કેવળજ્ઞાન
* Eg. દીવાસળીના ખોખામાં
  - ભડકાની તાકાત નથી
  - શરીરાદિની ક્રિયાથી - કેવળજ્ઞાન નહીં
* Eg. દીવાસળીનો પાછળનો ભાગ
  - ભડકાની તાકાત નથી
  - શુભાશુભ ભાવોથી - કેવળજ્ઞાન નહીં

---

* ઉપવાસાદિથી નહીં
  - સ્વરૂપબોધ / પ્રતીતિ / લીનતા એકાગ્રતા
  - વ્રત / ઉપવાસ / ભક્તિ - સ્વરૂપલક્ષ વિના નકામાં
* વૈરાગ્ય
  - સ્ત્રી / ઘર / ધંધો છોડ્યે નહીં
  - એ તો રૂંધાયેલો કષાય છે
* અજ્ઞાની - કષાયની મંદતા / રાગનો ઘટાડો
  - મિથ્યાત્વના નાશપૂર્વક વૈરાગ્ય
  - Eg. દૂધ - ઊભરો - કંઈ વધ્યું નથી
* ભેદજ્ઞાનથી પૂર્ણતા
  - Eg. ચૈતન્યપહાડમાંથી મૂર્તિ ભેદજ્ઞાનના ટાંકણા વડે - ત્રિકર્મરહિત
  - Eg. વીજળી - તાંબાના તારમાં - પૂર્ણાનંદ પર્યાય

---

* ખુશી - ખુમારી
  Eg. ગરીબ કન્યા - કરોડપતિ
  ગણ્યા / દર્શન
* માતૃત્વ ક્યારે
  Eg. ગર્ભ ધારણ કરે ત્યારથી
  Not seen

---

* આત્માર્થીની ભાવના
  Eg. ઘડો - લોઢું
  ઉત્સાહ absorb
  ધગશ - અભ્યાસ - પરિણમન
* અલિપ્ત
  Eg. Chloroform Eg. ઘટાકાશ

Episode 203

છંદ ૮

ભેદજ્ઞાન પરંપરા મોક્ષનું કારણ છે

ભેદજ્ઞાનથી મોક્ષરૂપ * જે જીવને ભેદજ્ઞાનરૂપ સંવરની પ્રાપ્તિ થઈ છે - તે જીવ મોક્ષરૂપ કહેવાય છે * એટલે તે પોતાના જ્ઞાનસ્વરૂપનો - અખંડ આનંદ ભોગવે છે * પણ જેના હૃદય વિષે ભેદજ્ઞાન નથી - તે અજ્ઞાની કર્મરૂપી બંધનથી પોતાના આત્માને બાંધે છે * એવો મૂર્ખ જીવ - શરીરાદિથી બંધાય છે	* ભેદજ્ઞાનના અભાવમાં મૂર્ખ જીવ - પરમાં એકત્વ-મમત્વ કરે છે - Eg. દેહનો જન્મ - પોતાનો જન્મ દેહનું મરણ - પોતાનું મરણ દેહ જીર્ણ - પોતે જીર્ણ * વળી પરભાવમાં મૂર્ખ જીવ - વિકારરૂપ પોતાને માને છે - પર્યાય જેટલો પોતાને માને છે - Eg. Teacher said - if I was Ambani - I would be richer than him - because I would continue tuitions also (પર્યાય જેટલો પોતાને માને છે) (પર્યાયદૃષ્ટિ છૂટતી જ નથી) * પરિણામે બંધન પામે છે - નોકર્મ - દ્રવ્યકર્મ - ભાવકર્મ - તેમાં એકતા હોવાથી
* પર અને પર્યાયથી ભિન્નતા - એ ભેદજ્ઞાન - સંવરનું અને મોક્ષનું કારણ બને છે * મોક્ષસ્વરૂપી આત્મા - ભેદજ્ઞાનથી મોક્ષરૂપ બની જાય છે (દશા) * સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને માટે - માત્ર બૌદ્ધિક વિષય નથી - એમાં રસ છે - વારંવાર ઉપયોગ ત્યાં જાય - તેવો મહિમા ગાયો છે	* તેથી કહ્યું છે - અત્યાર સુધી જે જે મોક્ષ પામ્યા તે ભેદજ્ઞાનથી - ભવિષ્યે પણ * દયા - દાન - વ્રત - તપ ન કહ્યું - પણ ભેદજ્ઞાન because તે શુભથી પણ ભિન્નતા કરે છે * ભેદજ્ઞાનના અભાવે - શરીરાદિમાં અહંબુદ્ધિ - શુભાશુભમાં એકત્વ - જ્ઞાયકનું વિસ્મરણ

Episode 204

છંદ ૯

ભેદજ્ઞાનથી આત્મા ઉજ્જવળ થાય છે

Eg. સમ્યગ્દષ્ટિરૂપી ધોબી

* ભેદજ્ઞાન સાબુરૂપ છે
  અંતરાત્મા ધોબી
  ઉપશમરૂપ (સમત્વભાવરૂપ) નિર્મળ પાણી વડે
  - કર્મરૂપી મેલને ધુએ છે અને
  - પોતાના ગુણરૂપી વસ્ત્રને
    નિર્મળ કરે છે
* સમ્યગ્દષ્ટિરૂપ ધોબી
  ભેદવિજ્ઞાનરૂપ સાબુ
  સમતારૂપ નિર્મળ જળથી
  આત્મગુણરૂપ વસ્ત્રને
  સાફ કરે છે

---

* બહુ જ પ્રસિદ્ધ છંદ છે
  - Kanjiswami used it
    lots in his pravachans
* સાબુ = લગાડવાનો / કાઢવાનો
  - ભેદજ્ઞાનનું ચિંતન કરવું / છૂટવું
  - So very apt example

---

* ધોબી = સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ
  - Not મિથ્યાદષ્ટિ / બહિરાત્મા
* સાબુ = ભેદજ્ઞાનરૂપ
  - જે અભિન્ન છે તેમાં ભેદજ્ઞાન નહીં
  - જે ભિન્ન છે તેમાં ભેદજ્ઞાન કરાય
* જળ = સમતારૂપ
  - કષાયની ઉપશાંતતા વિના
  - શાંતસ્વીકાર - સમત્વ વિના
  - ભેદજ્ઞાન કરી શકાશે નહીં

---

* કપડાં = આત્મગુણરૂપી
  - ધોવાય છે અર્થાત્ મેલ ધોવાય છે
  - વિકાર ધોવાય છે
* પરાઈ ચીજમાં એકત્વ-મમત્વ
  તેનાથી ગંદકી ચઢી છે
  - તે ભેદજ્ઞાનરૂપી સાબુ અને
    સમતારૂપી જળથી - સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ
    ધુએ છે

---

* વ્યવહારમાં પણ ભેદજ્ઞાન
  Eg. સ્વસ્ત્રી - પરસ્ત્રીનો ભેદ થાય છે
  Eg. ચંપલ   Eg. Home
* પરમાર્થમાં પરદ્રવ્ય / પરભાવ
  સંબંધી ભેદજ્ઞાન થાય છે
  તેથી લોકોત્તર કલ્યાણ થાય
* રાગાદિ પરિણામ
  - આત્મામાં ઉત્પન્ન થાય છે પણ
  - આત્માના આશ્રયથી ઉત્પન્ન નથી થતાં
* સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ - વિભાવકાળે
  - Eg. Gutterમાં પડેલો હીરો
    ગંદકી ન જુએ - હીરો જુએ
    શુદ્ધ સ્વરૂપ પર જ દૃષ્ટિ
* સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ આનંદમાં
  - Eg. Ate Sugarcane
    રસ - not કૂચા
  આત્મા - not દેહ or સંયોગ
  સંયોગદષ્ટિ નહીં
  સ્વરૂપદષ્ટિ છે